

**TÜRKİYE-SURİYE PERSPEKTİFİNDE
EVLİLİK HUKUKUNA DAİR
İNCELEME**

Hatice Nihan Sarıhan

İstanbul- 2018

İÇİNDEKİLER

1. Giriş
2. Türkiye’de Evlenme
3. Suriye’de Evlenme ve Boşanma
4. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye’de Evlenmesi
5. Suriye’de Nüfus Kayıtları
6. Suriye’de yapılan evliliklerin Türkiye’de tanınması
7. Suriyeliler için Türkiye’de Boşanma ve Sonuçları
8. Sonuç
9. Kaynakça

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de sayıları üç milyonun üzerinde olan Suriyeli sığınmacıların evlenme ve soybağı konularında durumlarının tespit edilmesine yardımcı olmaktır. Çalışmada öncelikle Türkiye’de ve Suriye’de evlenme ve boşanma süreçlerinin nasıl işlediği ardından Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de tabi oldukları düzenlemeler ve bunların sonuçları üzerinde durulacaktır.

Evliliğin tanımı ve genel hükümleri 8/12/2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun¹ 185 ilâ 201 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Evlenme iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun surette sözle açıklanması ile evlenme sözleşmesi tamamlanmış, eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. (TMK 185/1) Evlilik birliğinin kurulmasıyla sona ereceği ana kadar varlığını sürdürecektir çeşitli hak ve yükümlülükler doğar. Haklara örnek olarak ortak konutu seçme hakkı, birliği temsil etme hakkı; yükümlülükler ise sadakat gösterme, dayanışma ve yardımcı olma, çocuklara bakma ve yetiştirme, giderlere katılma gösterilebilir.² (Akıntürk, 2016) Türk hukukunda Türk Medeni Kanunu’nun 134 ve devamı hükümleri ile 85/9747 sayılı Evlendirme Yönetmeliği ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda da evlenmenin şekli şartlarına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bu prosedürün kanuni düzenlemesi, kanun koyucunun aile kurumunu ve aile kurumunun kuruluşunun bir sistematiğe sahip olmasını ne kadar önemseydiğini göstermektedir.

Evlenmenin sıkı şekil şartlarına tabi tutulmasında; neslin sağlığı ve ahlaki düşüncelerle evlenme engelleri olan kişilerin evlenmelerine engel olmak ve evlenmeleri tescil ederek doğacak çocukların soy bağına kesin olarak tespiti imkân vermek, kaygıları ön plandadır. (Akıntürk, 2016) Türk vatandaşları için bağlayıcı olan TMK’da evlenmenin düzenlenmesi, kanun koyucunun kaygıları da dikkate alındığında aynı zamanda toplumsal düzene ilişkindir dolayısıyla toplumun parçası olan herkesin aynı zamanda bu düzenin de parçası olacağından evlenmeye ilişkin düzenlemelere de tabi olacaktır. Elbette ki toplum dediğimiz de yalnızca vatandaşlardan oluşmamaktadır. Türkiye nüfusunun önemli bir parçasını oluşturan Suriyeli sığınmacıların da toplumsal düzen içindeki yeri yadsınamayacağından haklarında evlenme ve soy bağı konularında durumlarının tespit edilmesine ilişkin bir çalışma yapılması gerekliliği doğmuştur.

TÜRKİYE’DE EVLENME

Medeni Kanun’un 134 ve devamı maddeleri ile Evlendirme Yönetmeliği’nin 16 ve devamı maddeleri uyarınca evlenme başvurusu birbirleriyle evlenecekler tarafından yazılı bir beyanname ile veya sözlü olarak; nüfus kayıt örneği, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belge, küçük veya kısıtlı ise ayrıca yasal temsilcisinin imzası ile onaylanmış yazılı izin belgesi ve evlenmeye engel

¹ Bundan sonra TMK olarak kısaltması kullanılacaktır.

² Prof. Dr. Akıntürk, Turgut; Yard. Doç. Dr. Ateş, Derya ; Aile Hukuku II.Cilt; 19.Bası, Eylül 2016, İstanbul

hastalığının bulunmadığını belgeler sağlık raporu ile birlikte yapılabilir. Nüfus dairelerince aile kütük kayıtlarına dayanılarak düzenlenen ve kişinin evlenmesine engel bir halinin bulunmadığını belgeleyen nüfus kayıt örnekleri evlenme ehliyet belgesi olarak kabul edilir. Yabancılar için yetkili merkezi makamlarca veya o devletin yerel temsilcilikleri tarafından; kişinin adını, soyadını, ana ve baba adı ile doğum tarihini ve evlenmesine engel halinin bulunmadığını gösterir şekilde usulüne uygun olarak verilmiş belgeler evlenme ehliyet belgesi yerine geçer.

Evlendirme Yönetmeliği 13. maddesi uyarınca 4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamındaki yabancılardan; ikamet izni dışında Türkiye’de bulunan vatansız, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsünde bulunanlar ve uluslararası koruma başvuru sahipleri ile geçici koruma kapsamına alınan yabancıların müracaatları evlendirme memurları tarafından kabul edilir. Geçici koruma kapsamında ülkemizde bulunan Suriyeliler’in evlenme manilerinin bulunup bulunmadığı İl Göç İdaresi Müdürlüklerince tutulan dosyalarındaki bilgi ve belgelere göre İl Göç İdaresi Müdürlüklerince tespit edilerek evlenme ehliyet belgesi düzenlenir. İl Göç İdaresi Müdürlüklerince düzenlenen evlenme ehliyet belgelerine göre yapılan evliliklere ilişkin evlenme bildirimini de yine İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yapılır.

Başvurunun kabulünün ardından evlenmek isteyen tarafların evlenme iradelerini, yetkili evlendirme memurunun önünde açıklamaları gerekmektedir ki bu da bir şekil şartıdır. Evlenme iradelerinin sözlü olarak tanıklar huzurunda açıklanmasının ardından taraflar, tanıklar ve evlendirme memuru evlenme kütüğünü imzalarlar. Bu aşamadan sonra evlenenlere aile cüzdanı verilir, evlenme nüfus idaresine ve Cumhuriyet Savcılığına bildirilir ve evlenme aile kütüğüne tescil ettirilir. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 23. maddesi uyarınca, evlenen kadın kaydı kocasının hanesine taşınır. Kocasını ölen kadın yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalır. Ancak dilerse babasının kütüğüne dönebilir. Medeni Kanun’un 143. maddesi uyarınca aile cüzdanının alınmasından sonra eşler dini tören yapabilirler.

SURİYE’DE EVLENME VE BOŞANMA

“Osmanlı Hukuk-ı Aile Kanunu” Suriye’de de, 1953 yılında “Suriye Alıval-i Şahsiye Kanunu” çıkıncaya kadar yürürlükte kalmıştır. Bu yeni kanun, aile düzenine ilişkin hükümlerin yansısı, diğer bütün ahval-i şahsiye meselelerini, özellikle miras, vasiyet, nafaka, velayet ve benzeri konuları da kapsamına almıştır. 1949 yılında askeri devrimin akabinde de üç tane kanunu yürürlüğe koymuştur. Bunlardan biri de Medeni Kanun’dur.³

---

³ Prof. Dr. MAHMASANİ, Subhi; Tercüme: Doç. Dr. DÖNMEZ, İbrahim Kilfi ;İslam Hukukunun Tevini, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 4, sf.370-379

Suriye Arap Cumhuriyeti 9/7/1953 tarihli ve 59 yasama sayılı Medeni Hal Kanunu 40.maddesine göre; Suriye’de evlenme için evlilik başvurusunun maddede sayılan bu evliliğe engel olacak herhangi bir yasal mâni bulunmadığına dair bir belge gibi belgelerle bölge hakimine yapılması gerekir. Hâkim, bu belgelerin tamamlanmasından hemen sonra akdin yapılmasına izin verir. Bu kanunun 43.maddesine göre “Akit, hâkim veya yetkilendirdiği mahkeme yetkilileri tarafından gerçekleşir.” MHK, evlenme sözleşmesinin hakim veya yetkilendirdiği mahkeme yetkilileri tarafından yapılmasını öngörür. 45.maddeye göre hâkim yardımcısı, evliliği özel siciline kaydeder ve bir kopyasını evlilik tarihinden itibaren on gün içinde Medeni Durum Daire Başkanlığına gönderir. Bu kopya, her iki tarafın da evlilik hakkında Medeni Durum Dairesi'ni bilgilendirdiği anlamına gelir. Evlilik sözleşmesi bu şekilde kurulmuş ve resmiyet kazanmış olur. Kanunun 2.maddesi “Nişan, evlenme sözü, Fatiha okuma, mehir alma ve hediye kabul etme evlilik akdi sayılmaz.” dediği için bu hükmün lafzından imam nikahının geçerli olmadığı anlaşılmaktadır.

MHK’ya göre, hakimin evlenme aktini yaparken tarafların denkliliğine, aralarındaki yaş farkına ve evlenme isteklerine bakması ve ondan sonra onay vermesi gerekir. Evlilik ehliyetine ilişkin kural erkek çocukta tam 18 yaşında, kız çocukta ise tam 17 yaşında olmaktadır. 18.maddede bu kuralın istisnası eğer bir erkek çocuğu on beş yaşını ya da bir kız çocuğu on üç yaşını doldurduktan sonra buluş iddiasında bulunur ve evlilik talep ederse hakimin bu kişilerin bedensel gelişiminin uygun olup olmadığını, evliliği isteyip istemediklerini araştırması ve baba ve büyükbabalarının onayını araştırması gerekir. Eğer nişanlı çift yaş olarak birbirine uygun değil ve evlilikte bir fayda gözetilmiyor ise hâkim bu evliliğe onay vermeyebilir. MHK’nın 49.maddesine göre de geçerli ve etkili bir evlilik; mehir, eşin nafakası, takip yükümlülüğü, eşlerin karşılıklı mirası gibi evlilik hakları ve çocukların soyları, akraba evliliklerinin yasaklanması gibi aile hakları üzerindeki tüm etkileri içerir.

Suriye Medeni Hal Kanununun 85 ve devamı hükümlerinde de boşanma düzenlenmiştir. Buna göre boşanma için erkek tam on sekiz yaşını doldurduğu günden itibaren boşanma ehliyetine sahip olur. Hâkim, eğer ortada bir çıkar söz konusu ise, boşamaya veya on sekiz yaşından önce evlenmiş bir yetişkinin boşanmasına izin verebilir. Kadın için ise boşanma ehliyeti düzenlenmemiştir, bunun yerine geçerli nikahı olan ya da reci talak⁵ iddetinde olan kadınlar için geçerlidir, denilmiştir. Bunların dışında yapılan boşanmalar geçerli değildir.

Mahkemeye boşanma veya ayrılma işlemi başvurusu yapılırsa, hâkim uzlaşma için bir ay süre verir. Eğer erkek eş boşanma süresinin dolmasından sonra ısrar eder veya iki taraf ayrılma konusunda ısrarda bulunursa, hâkim iki tarafı çağırarak anlaşmazlıklarını dinler, anlaşmazlıkların ortadan

---

⁴ Bundan sonra MHK olarak kısaltması kullanılacaktır.

⁵ Erkeğin, yeniden mehir ve nikâha muhtaç olmaksızın boşadığı eşiyile aile hayatına dönme imkânını veren boşama şekline denir.

kaldırılması ve evlilik hayatının devam etmesi için çaba gösterir. Eğer bu çabalar başarısızlıkla sonuçlanırsa hâkim, boşanma veya ayrılmaya izin verir ve boşanma gerçekleştiği tarihten itibaren geçerli sayılır. Boşanmanın şekline ilişkin düzenlemeye göre ise boşanma sözlü ve yazılı olarak, konuşma engelli ya da yazma bilmeyenler için bilgiyi işaret diliyle aktarması ile gerçekleşir.

Röportajlara dayanan bilgilere göre ise, Suriye’de sadece imam nikahı yapılarak evlenilebileceği gibi resmi olarak evlenmek için imam nikâhı kıyılıp ardından bu nikah resmi hale de getirilmesi (belgelendirilmesi) gerekiyor. İmam nikâhı yapılmışsa evliliği resmi hale getirmek için imam nikâhı sonrasında verilen belge ile mahkemeye müracaat edilerek resmi evlilik belgesi alınabiliyor. İmam nikâhını mahkemede resmiyete dökmüş olan ailelerin de öncelikle sözlü olarak (Üç kere art arda “Boş Ol” denmesi) boşanmaları ve ardından mahkemeye başvurarak boşanmayı resmi hale getirmeleri gerekir. Salt imam nikâhı ile evlendiğinde resmi olmayan bir evlenme söz konusu olduğu için boşanma da gayri resmi biçimde sadece sözlü olarak yapılabilir.

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN TÜRKİYE’DE EVLENMESİ

11/4/2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanununun 91.maddesine göre geçici koruma statüsü tanınan Suriyelilerin Türkiye’de evlenmesi konusu, yabancılik unsuru içeren bir özel hukuk ilişkisi olduğu için uygulanacak maddi hukuku bulmak için öncelikle kanunlar ihtilafı kurallarına bakılması gerekir. Yabancılik unsuru taşıyan evlenmelere uygulanacak hukukun tayininde evlenme ehliyet ve şartlarına, evlenmenin şekline, evlenmenin hüküm ve sonuçlarına uygulanacak farklı hükümler mevcuttur. Bu çalışmada evlenme ehliyet ve şartları ile evlenmenin şekline ilişkin kurallar incelenecektir.

27/11/2007 tarih 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (MÖHUK) 13.maddesinde yer alan “Evlenme ehliyeti ve şartları, taraflardan her birinin evlenme anındaki millî hukukuna tâbidir.” hükmü uyarınca evlenme anında Suriye vatandaşı olan ve Türkiye’de evlenmek isteyen kişilerin evlenme ehliyeti (örneğin, evlenme yaşı) ve evlenme şartları (örneğin, evlenme engelleri) Suriye hukukuna tabi olacaktır. Ancak MÖHUK (md.5), ‘kamu düzenine aykırılık’ başlıklı düzenlemede Suriye hukukunun uygulanmasıyla ortaya çıkacak olan sonucun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olacağı durumlarda bu hükümlerin uygulanmayacağı ve gerekli görülen hallerde Türk hukuku uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda Türk hukukundaki “17 yaşını doldurmuş veya 16 yaşını doldurmuş ve hakim izni alınmış” kuralına aykırı bir evlenmeye MÖHUK madde 5 uyarınca Türk hukuku “Kamu düzenine aykırılık” sebebiyle izin vermeyecektir. Aile hukuku her ülkenin kendisine göre farklı düzenlenmiş ancak kamu düzenine doğrudan ilişkin olan ve ülkelerin çekirdek olarak koruduğu konulardandır. Poligaminin olduğu ve birden fazla evliliğin mümkün olduğu ülkeler için; bu evliliklerin Türk hukukuna göre kamu düzenine aykırı olması sebebiyle geçerli sayılması mümkün değildir.

Burada dikkat edilmesi gereken: Suriye vatandaşı olan ve Türkiye’de evlenmek isteyen kişilerin evlenme ehliyet ve şartlarına Suriye hukukunun uygulanacağı ancak bu hukukun uygulanması ile Türk kamu düzenine açık aykırılık ortaya çıkarsa Türk hukukunun uygulanabileceğidir.

Evlenmenin şekline ilişkin kanunlar ihtilafı kuralı ise MÖHUK madde 13/2: “Evliliğin şekline yapıldığı ülke hukuku uygulanır.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu incelemenin konusu olan Suriye vatandaşı olan ve Türkiye’de evlenmek isteyen kişiler için evlenmenin şekline Türk hukuku uygulanacaktır.

7/11/1985 tarih 18921 sayılı Evlendirme Yönetmeliği yabancıların Türkiye’de evlenmesini 12.maddede açıkça düzenlemiştir. Buna göre “Türkiye’de bir Türk vatandaşı ile bir yabancı ya da farklı uyruklu yabancı iki kişi, yetkili Türk evlendirme memuru önünde evlenebilirler. Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir. Aynı devlet vatandaşı olan iki yabancı kendi milli kanunları yetki vermiş olduğu takdirde, o devletin Türkiye’deki temsilcilikleri önünde evlenme yapabilecekleri gibi yetkili Türk makamları önünde de evlenebilirler.

Yabancıların evlenme isteklerine dair müracaatları evlendirme memurluğunca kabul edilir ve bu Yönetmeliğin Türk vatandaşlarının evlenmeleri hakkındaki esas ve usul hükümleri yabancılar için de uygulanır.

Evlenme ehliyet belgesinin tarafların uyruğu bulunduğu devlet makamlarından bizzat temin edilmesi esastır. Bunun mümkün olmaması halinde bu belge evlendirme memurları tarafından Genel Müdürlük aracılığı ile de istenebilir. Türkiye’de evlenecek geçici koruma kimliğine sahip kişilerin İl Göç İdaresinden bekâr olduklarını gösteren bir bekârlık belgesi alarak belediyeye başvurmaları gerekir. Bekarlık belgesi, Evlendirme yönetmeliğinde “2/ğ) (Ek: 29/12/2014-2014/7126 K.) Evlenme ehliyet belgesi: Kişinin evlenme anındaki millî hukukuna göre evlenme ehliyeti ve şartlarının yer aldığı ve evlenmeye sakınca bulunmadığını gösterir belge” şeklinde düzenlenmiştir. Taraflardan birinin veya ikisinin de Suriyeli olması durumunda da durum değişmez, Türk vatandaşları için kanun ve yönetmelikte öngörülen evliliğin şekline ilişkin düzenlemelerin aynısı uygulanır. Evlenecek kişilerin bu başvuruyu birlikte yapmaları gerekir.

Türkiye’de evlenecek iki Suriyeli için resmi evlilik belediyede yapılır ve Türk vatandaşlarına verilen aile cüzdanının aynısı onlara da verilir. Bir Suriyeli bir Türk’ün evlenmesi için de Suriye vatandaşı olan tarafın Göç İdaresi’nden bekârlık kâğıdı alması ve belediyeye evlenmek üzere başvuru yapması gerekmektedir.

SURİYE’DE NÜFUS KAYITLARI

Röportajlara dayalı elde edilen bilgilere göre; kadınlar evlendikten sonra da anne-babalarının aile defterinde çocuk hanesinde yazılı kalmaya devam ediyorlar, eşleriyle olan aile defterlerinde boşanma halinde kadının hanesine boşanmış damgası vuruluyor. Kadınlar evlenmeleri halinde eşlerinin soyadını almadıkları için boşandıklarında da bir değişiklik yaşanmıyor. Aile defterlerine resmi hale getirilmiş imam nikâhı olan dört eş yazılabiliyor. MHK 37.maddesinde bir erkeğin, dört eşinden birini boşamadan ve boşanan kadının iddet müddeti dolmadan, beşinci evliliğine izin verilmeyeceği düzenlenmiştir. Resmi hale getirilememekle, dolayısıyla yasal olmamakla birlikte dörtten fazla eş ile evliliklerin de olduğunu röportajlardan biliyoruz. Bu evliliklerin tespiti halinde bir yaptırım öngörülmüş ancak doğru bilgiye ulaşamıyoruz. Resmi hale getirilmemiş sadece sözlü evlenme işlemi gerçekleştirilmiş olduğu hallerde (sadece imam nikâhı kıyılması) evlilikler zaten aile defterine kaydettirilmemiş oluyor. Suriye’de gerçekleştirilmiş olan çok eşli evlilikler ve bu evliliklerden doğan hukuki sonuçlar Türkiye’de tanınabilirken Suriyelilerin Türkiye’de kendi milli hukuklarına uygun olarak yapmak istedikleri çok eşli evlilikler kamu düzeni engeli ile karşılaşır. Birden çok evlilik, kamu düzenine aykırılık sebebiyle, Türk yetkili memurları önünde yapılamayacaktır.⁶

Resmi olarak evli kaydedilmeyen (bekâr kaydedilen kadın) kadınlardan olan çocukların kimlikleri düzenlenirken resmi eş olmasa da annenin ismi yazılmaktadır. Babanın adının yazılabilmesi için çocuğu tanınması gerekmektedir. Çocuğun babasının yasal mirasçısı olabilmesi için aralarında soy bağının kurulmuş olması gerekir.

Farklı bir aile numarasıyla kaydedilmiş kadının, yani bir resmi eş varken ikinci, üçüncü veya dördüncü eş olan kadınının çocuklarının kimliklerinde anne adı-baba adı yazılır. Bu durumda babayla soy bağı kurulmuş olduğunda çocuk yasal mirasçı da olabilir. Ancak kadınlardan yalnızca biri ve muhtemelen ilk kaydedilen resmi eş olabileceğinden diğer kadınların statüleri ve yasal mirasçı olup olamayacakları konusu belirsizdir. Bu konuda poligami Türk hukukuna göre kamu düzenine aykırı olduğu için evliliğin geçerli sayılması mümkün değildir. Sorun: erkek eş hakkında MÖHUK madde 11 uyarınca milli hukukuna göre gaiplik kararı verilmiş veya kişi Türkiye’de vefat etmişse, resmi olan evlilik sona erecektir ve evlilik mallarının tasfiyesinde MÖHUK madde 15 uyarınca “taşınmazlara bulunduğu ülke hukuku; diğer evlilik malları hakkında eşlerin açıkça hukuk seçimi (evlenme anındaki mutad mesken veya millî hukukları) yoksa; evlilik malları hakkında eşlerin evlenme anındaki müşterek millî hukuku, bulunmaması hâlinde evlenme anındaki müşterek mutad mesken hukuku, bunun da bulunmaması hâlinde Türk hukuku uygulanır. Bu durumda kademeli

---

⁶ Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, Ipsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, Araştırma ve Politika Serisi 43, 2016, Ankara

olarak incelenmelidir. Resmi evliliği sona eren kadın için sorun olmasa da, evliliği resmi olmayan kadının evlilik malları hakkında talepleri eşlerin evlenme anındaki müşterek millî hukuku olan Suriye hukukuna göre incelenmelidir.

SURİYE’DE YAPILAN EVLİLİKLERİN TÜRKİYE’DE TANINMASI

Suriye’den Türkiye’ye girişlerde resmi bir evlilik cüzdanı veya evlilik belgesi ibraz edilebilirse bu belgeye göre; bu belgeler bulunmuyorsa tarafların beyanına göre, verilecek geçici koruma kimliklerine medeni hal işlenir. Resmi evliliğin ispatı için eğer Suriye’den getirilmiş ise, imam nikâhı belgesi, mahkemede tanıtılmış resmi evlilik belgesi veya aile defteri kullanılabilir. Hiçbir belgeye ulaşılamamışsa ailenin Türkiye’ye girerken verdiği beyanlara dayanarak geçici koruma kimliklerine evli olarak kayıt yapılır ve evli kaydedilmiş kişiler Türkiye’den tekrar aile defteri alamazlar.

Suriye’den gelen ve birden çok eşi olan bir kişi (sadece erkekler birden çok kez evlenebiliyor) Türkiye’de geçici kimlik belgesi alırken bütün eşlerini kaydettiremez. Türk hukuku bu konuda tavizsizdir ve sadece bir eş resmi olarak eş olabilir. Diğer eşleri ise ya bekâr olarak kaydedilirler ya da başka aile numaraları verilerek evli olarak kaydedilirler. Bekâr kaydedilme durumunda evliliğin sona ermesine veya butlanına ilişkin hususlar (örneğin, nafaka) talep edilebilir olmayacaktır. Evli olarak kaydedilen eşlerse başka aile numaralarıyla kimliklerinde eşlerinin adı yer almamakla evli görüneceklerdir. Farklı aile numaralarıyla diğer eşlerin de evli kaydedilmesi, evliliğin sıkı kurallara bağlanmasında taşınan kaygılarla paralel olarak gerekli ve önemlidir. Aynı zamanda resmi evlilik belgesi olmayan ancak evli kaydedilen bu kadınlar bekâr olduklarını ispat etmek suretiyle kimliklerinin değiştirilmesini, kayıtların düzeltilmesini isteyebilirler ve tekrar evlenebilirler. Burada sorun kamu düzeni sebebiyle birden çok kadınla evlilik kabul edilemez, denmekle birlikte kadınların aynı kişiyle olduğu kimliklerden anlaşılmasa bile evli kaydedilmiş olmalarıdır. Bu durum çoklu evlilikler tanınmış gibi bir yanlış algılanmaya sebep olabilecektir. Ancak bu şekilde kayıt yapılmazsa Türk makamları Suriye’de geçerli olan evlilikleri kayıt esnasında resen geçersiz saymış olacaklardır.

Türkiye’ye girerken tutulan kayıtlarda Göç İdaresi ikinci eş olarak kayıtlara not düşmekte ancak bu durum Türkiye için elbette yasal kayıt niteliği taşımamakta, ikinci eşler hukuken tanınmamaktadır. İkinci, üçüncü eşler için aile birleşimi de yapılmamaktadır.

Eş çocuk ise, bu evlilik de Türkiye hukukunda tanınmaz. Medeni Kanun 124. maddesi uyarınca “Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.”. Bu sebeple on yedi yaşını doldurmamış kadın veya erkeğin evlenmesi kanunda bahsedilen istisna dışında emredici hükme aykırı olacaktır. On yedi yaşını doldurmamış bir Suriyeli

(çocuk) ve bir Türk Suriye’de imam nikahı ile evlenmişlerse çocuğun on altı yaşını doldurmuş olması halinde kanunda tanınan istisna kapsamında hakim izin verirse evliliklerini Türkiye’de tanıtarak aile defteri alabilirler. Tüm bu durumlarda Türkiye’de resmi bir evlilik söz konusu olduğundan boşanma da resmi olarak Türk makamları önünde Türk hukuku uyarınca yapılacaktır.

Burada dikkat edilmesi gereken Suriye’deki evliliklere ilişkin kayıt işleminin Türkiye’ye giriş sırasında yapıldığıdır. Türk hukukuna göre zaten evli olan bir kişi tekrar evlenemez. (TMK md.130) Bu nedenle Türkiye’ye girerken aile defterinde bir veya birden çok eşi olan ve bu nedenle evli olarak kaydedilen kişinin Türkiye’de yeniden evlenmesi halinde bu evlilik Türk Medeni Kanunu’nun 145/1 maddesi uyarınca batıl olacaktır.

Aile birleşimi kural olarak resmi evli eşler veya anne baba ile on sekiz yaşından küçük çocukları arasında yapılabilmektedir. Bu uygulama için Kızılay ailelerin bulunması ve birleşim için Göç İdaresi ile birlikte çalışmaktadır. Suriye dışında bir ülke ile Türkiye arasında aile birleşimi işlemi yapılacaksa süreç Kızılay ve Kızıllaç tarafından, birleşimin yapılacağı ülke ile iletişime geçilerek yürütülmektedir.

SURİYELİLER İÇİN TÜRKİYE’DE BOŞANMA VE SONUÇLARI

Türkiye’ye aile defterleriyle geldiklerinde ve boşanmak istediklerinde 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 14. maddesi uygulanır. Buna göre “Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tâbidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır.” Dolayısıyla Türkiye’deki iki Suriyeli boşanmak istediklerinde maddi hukuk olarak Suriye hukukunun uygulanmasını gerekmektedir.

Usul hukuku “lex fori”ye tabi olacağından Türkiye’de açılan bir boşanma davasında Türk Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Ancak maddi hukuk kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca bulunacak olan hukuk olduğundan eşler Suriyeli ise Suriye hukukunun, eşler farklı vatandaşlıklardan ise Türkiye’de yaşıyor olma ihtimallerini değerlendirdiğimiz bu çalışma bakımında müşterek mutad mesken olan Türk hukukunun uygulanması gerekir.

Türkiye’ye girişte evli olarak kaydedilen eşler Türkiye’de boşanmak isterlerse, resmi bir evlilik belgeleri veya aile defterleri olmasa dahi evli olarak kaydedildikleri için Türk hukukuna göre resmi boşanma prosedürünü gerçekleştirebilirler. İncelenen örneklerde davalarının anlaşmalı boşanma şeklinde açıldığı görülmektedir. Bunun temelinde Suriye hukukunda boşanma halinde ödenecek tazminatın mehir adı altında evlenmeden önce kararlaştırılmış olmasının yattığı söylenebilir. İslam hukukunda nikah sırasında erkeğin kadına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği mal veya parayı teşkil eden “mehir” Türk hukukunda bir hukuki kurum olarak düzenlenmemiş olmasına

rağmen, Türk mahkemelerinin yabancı unsurlu davalarda mehre ilişkin talepler ile karşılaşması mümkündür böyle bir talep ile karşılaşıldığında mehirin bağışlama akdine, mal rejimine, evliliğin genel hükümlerine, nafakaya veya mirasa dahil olup olmadığı noktasında vasıflandırma tartışması yaşanabilir. Doktrinde mehirin evliliğin genel hükümleri ne dahil olduğu ve mehir ve ilgili yabancılık unsuru içeren meselelerde 13/3 hükmünün uygulanması gerektiği savunulmaktadır.⁷

Boşanma davalarında nafaka ve tazminat belirlenirken taraflarca daha önce belirlenmiş olan mehir bedelinin dikkate alınması mahkemenin takdirindedir. Çünkü imam nikâhı belgesinde ve resmi evlilik belgelerinde yer alan şeri hukuk kaynaklı bu bedel, Türk hukuku açısından bir evlilik sözleşmesi olarak yorumlanabilir niteliktedir. Evlilik sözleşmesinde boşanma için anlaşılan tazminat miktarı gibi mehir de belgeyle ispatlanması halinde aynı şekilde gözetilebilir.

Miras konusunda, Suriye'den gelirken bir çok kişi kimliklerini dahi getiremedikleri ve ülkedeki olağanüstü hal dolayısıyla malvarlıklarıyla ilgili bilgilere veya malvarlıklarına nasıl ulaşılabileceği belli olmadığından bir yorum yapmak mümkün olmamaktadır. Mirasçılarının tereke oluşturulurken Suriye'deki malvarlığını Türkiye'den görmesi mümkün değildir.

Yabancılık unsuru barındıran bu miras ilişkilerinde de MÖHUK madde 20 uygulama alanı bulacaktır. Buna göre; miras ölenin millî hukukuna tâbidir, bu halde kural olarak Suriye hukuku uygulanacaktır. Türkiye'de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır. Mirasın açılması sebeplerine, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir. Tereke Türkiye'de bulunuyorsa Türk hukuku, Suriye'de bulunuyorsa Suriye hukuku uygulanacaktır. Mirasçısı yoksa Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalacaktır. Ölüme bağlı bir tasarruf konusu ise tasarrufun şekline genel kural olan MÖHUK madde 7 gereği "Hukukî işlemler, yapıldıkları ülke hukukunun veya o hukukî işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun maddî hukuk hükümlerinin öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir." hükmü uygulanır. Tasarruf, Türkiye'de yapılıyorsa Türk hukuku uygulanacaktır. "Ölüme bağlı tasarruf ehliyeti, tasarrufta bulunanın, tasarrufun yapıldığı andaki millî hukukuna tâbidir." hükmü gereği ise Suriye vatandaşlarından bahsettiğimize göre Suriye hukukuna tabi olacaktır.

Taşınmazlara bulunduğu ülke hukuku uygulanır istisnası özelinde dikkat edilmesi gereken bir konu daha vardır. Tekrar hatırlatmak gerekirse, Türkiye'deki Suriyelilere verilen geçici koruma kimliklerinin sağladığı statü buldukları ülkenin hukukunun uygulanmasını gerektirir. Bu noktada ele alınması gereken bir konu da "karşılıklılık esası"dır. Hatay krizinden sonra Suriye, Türklerin Suriye'de taşınmaz edinmesini yasaklayınca, Türkiye de karşılıklılık gereği Suriyelilerin Türkiye'de taşınmaz mal edinmesini yasaklamıştır. Bu nedenle Suriye vatandaşı bir kimsenin Türkiye'de

---

⁷Pürselim-Arning H.S.; "Türk Ve Alman Milletlerarası Özel Hukuklarında Mehir Kavramının Vasıflandırılması"; MHB, Yıl 33, S. 2, s. 137 vd.

taşınmaz edinmesi mümkün değildir; ancak Türkiye’de şirket kurabilir, hisse sahibi olabilir ve şirket hesabına taşınmaz mal edinebilirler. Bunlar için taşınmazlar Türkiye’de bulunuyorsa Türk hukuku uygulanacaktır.

SONUÇ

Türkiye ile Suriye arasındaki hukuk sistemlerinin ve evlenme-boşanma işlemlerine uygulanan prosedürlerin birbirinden farklı olduğu açıktır. Türkiye’de kanuna dayanan ve sıkı şekil şartları bulunmaktadır. Buna karşın Suriye’de hem birden fazla evlilik formu bulunmakta, hem de içinde bulunulan ortam nedeniyle aktin ispat edilmesinde zorluklar bulunmaktadır. Bu çalışmada, ülkemizde bulunan çok sayıda Suriyeli sığınmacının evlenme ve boşanma gibi işlemleri ile ilgili olarak hem kendi hukuklarına göre hak kaybı yaşamamaları hem de Türk hukukuna aykırılık olmaması için iki sisteminde incelenmesini hedefledik. Ortaya çıkan birkaç noktayı özetlemek gerekirse;

- 1) Türkiye’ye birden fazla eşiyile iltica etmiş ancak yasa gereği bir eşini resmi olarak kaydettirebilmiş bir sığınmacının diğer eşlerinin nüfus kayıtlarında bekâr veya evli görünmesine bağlı olarak çocukların soy bağı problemi doğacaktır.
- 2) Türk vatandaşları için boşanma veya velayet belgesinin gösterilmesi yoluyla anne ve çocuğun soyadları farklı olsa da resmi işlemlerin anne tarafından yapılabilmesi mümkünken, Suriyeliler için ispat güçlüğü olduğu için bu yol elverişli bir yol değildir. Evli olup eşi ile aynı soyadı taşımayan ve aile defterine sahip olmayan, evli olmayıp çocuğuyla soyadı farklı veya geçici kimlik belgesinde evli kaydedilmiş olup da boşanma belgesi olmayan kadınların, eşlerinin varlığını ya da yokluğunu (gaipliğini, boşandığını) kanıtlamakta ve çocuklarla ilgili tasarruflarda bulunma konusunda zorlanmaları muhtemeldir. Zira soyadı farklı olan çocuğuyla ve evlenme belgesine sahip olmadığı eşi arasında bağ kurulması zordur. Örneğin, çocuğa tıbbi müdahale yapılması gerektiğinde, çocukla soyadı farklı olan annenin verdiği rızanın geçerli kabul edilmesi de, annenin veya babanın kimliğinin tespit edilmesi de sorun olabilecektir.
  - Çocuğun babanın nüfusuna kayıtlı olduğu ve annesi ile soyadının uyuşmadığı hallerde okul kaydının da, baba görünen ve soyadını taşıdığı kişi tarafından yaptırılması gerekecektir. Eğer anne ile baba birlikte değilse bu durum çocuğun eğitime erişiminde soruna neden olabilecektir.
  - Bu nedenlerle anne ve babanın evli kaydedilemediği durumlarda, annesi ile birlikte hareket edecek çocukların geçici koruma kimliklerinde annelerinin soyadlarıyla yazılması çözüm olabilir.

- BM Çocuk Hakları Sözleşmesi 7. ve 8. maddeleri uyarınca çocuğun anne-babasını bilme hakkının sığınmacı olarak bulunduğu ülkede de korunması gerekir. Türkiye’de 27 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşme uyarınca bu hakkı korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük kapsamında çocukların kimliklerine kaydedilecek anne-babanın kim olduğu önemlidir. Bu hususa özellikle resmi evliliği olmayan kadının çocukları için dikkat edilmesi gerekir.
- 3) Bir çocuğa soyadı verilmesi için o çocuğun evlilik içinde doğup doğmadığına bakmak gerekir. Doğum gününde ana ve baba evli ise çocuk babanın soyadını alacaktır. Ancak Suriye vatandaşı kadınlar evlenmekle kocalarının soyadını almadıkları için bir aile soyadı yoktur. Çocuğun soyadı belirlendikten sonra onun soyadını velayet hakkına ve sair nedenlere dayanarak değiştirmek Türk Medeni Kanununun 321. maddesindeki⁸ düzenleme karşısında mümkün değildir. Türk hukukunda; evliliğin boşanma gibi nedenlerle sona ermesi hallerinde velayet hakkının sırf anaya verilmiş olması çocuğun soyadının değiştirilmesi için haklı bir neden sayılmadığı gibi Türk hukuku buna izin vermemektedir. Böyle bir uygulamanın nüfus kütüklerindeki kaydın güvenilirliğini ve istikrarını zedeleyeceği ve asıl bu gibi uygulamalar çocuğun ruh hali üzerinde çok derin ve etkili travma yaratacağı Yargıtay kararlarına konu olmuştur.⁹Ancak somut olaylarda yaşanan hak ihlalleri için Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru yoluna gitmek mümkündür.¹⁰
- 4) Çocuklar ile ana-baba arasındaki ilişki soybağı ilişkisi olup, ana-babanın ölmeleri ya da boşanmaları soybağı ilişkisinde değişikliğe yol açmaz. Doğum tarihinde ana ve babası evli ancak annesi farklı bir aile numarası ve farklı bir soyad ile kayıtlı ise, çocuğa ya anne babanın soyadlarının birlikte verilmesi veya anne babanın çocuğun kimliğine soyadlarıyla kaydedilmeleri gibi çözümler getirilerek, soybağının ispatı konusunda sorun çıkması önlenabilir.
- 5) Suriye’den gelirken evli kaydedilmeyen kadınlar, yaşadıkları hukuki sorunlarda MÖHUK uyarınca Türk hukukunun maddi hukuk hükümleri uygulanması gerektiğinde birden fazla zorlukla karşı karşıyadır.
- Türk hukukunda evli kişilerin borçlandırıcı işlemlerinde, büyük ve önemli ekonomik değeri olan ihtiyaçların giderilmesinde, kanunen eşin rızası aranmaktadır. Resmi eş olmayan, resmi nikâhı bulunmayan ve/veya Türkiye’ye girişte eş olarak

⁸TMK Madde 321- Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; (...) (3) soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.

⁹ Yargıtay 8.Hukuk Dairesi E:2017/806, K:2017/1478

¹⁰ *Gülbu Özgüler* [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § ...

kaydedilmemiş olan kişi soyadlarının farklı olması ve evliliği ispatlayacak belgelerinin bulunmaması sebebiyle bu hakkı kullanamayacaktır.

- Medeni Kanun 195. maddesi uyarınca resmi eş olmayan kadın, evliliği belgeleyemeyen ve evli görünmeyen eşler, “evlilik birliğinin korunması” talebinde de bulunamayacaktır.
- Resmi eş olmayan kadın geçici koruma belgesinde evli gözüktüğü için boşanmak isterse resmi evliliği olmadığı için sözlü boşanma da yeterli olmayacağından boşanması sorun olacaktır.
- Medeni Kanun 186/3 maddesinde yasal mal rejimi olarak belirlenen “edinilmiş mallara katılma” rejimi eşlerin birliğin giderlerine emek ve malvarlıkları ile katılmalarını öngörür. Kanunun bu rejimi yasal mal rejimi olarak belirlemesinin amacı kadının emeği ile aile birliğinin malvarlığına katılmasıdır. Ancak resmi evliliği gösteren evlilik belgesi (aile cüzdanı) olmayan veya resmi eş olmayıp birden çok eşten biri olan kadınlar için ailenin malvarlığına katılmak mümkün olmayacaktır.
- Edinilmiş mallara katılmanın resmi rejim olarak belirlenmesinin ardından resmi eş olan kadının boşanma halinde edinilmiş mallara katılma rejimine tabi olması mümkün olabilecektir. Resmi eş olmayan ve evliliği kanıtlayacak belgesi de olmayan eşin ise boşanması mümkün olmadığından bir mal rejimine de tabi olmayacaktır.
- Medeni Kanun 194.maddesinde tanımlanan aile konutu, Türk hukukunda şerh edilebilir olsa da uygulamada şerh yaygın olmadığından eşlerin sürekli yaşadıkları evler aile konutu sayılmaktadır. Soyadları farklı olan ve evlilik belgeleri olmayan eşlerin, resmi evli olmayıp aynı evde yaşayan eşlerin, birlikte yaşayan biri resmi diğeri resmi olmayan eşlerin de sürekli yaşadıkları evlerin aile konutu sayılması gerekmektedir. Güncel mevzuata göre resmi eş olmayan kadınlar Medeni Kanununun 194/2 ve 194/3 maddelerinde sayılan korumalardan yararlanamazlar.¹¹

---

¹¹ TMK-194/2: Rızayı sağlayamayan veya haklı bir sebep olmadan kendisine rıza verilmeyen eş, hâkimin müdahalesini isteyebilir.

194/3: Aile konutu olarak özgülünen taşınmaz malın maliki olmayan eş, tapu kütüğüne konutla ilgili gerekli şerhin verilmesini tapu müdürlüğünden isteyebilir.

KAYNAKÇA

- Prof. Dr. Akıntürk, Turgut; Yard. Doç. Dr Ateş, Derya ; Aile Hukuku II.Cilt; 19.Bası, Eylül 2016, İstanbul
- Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, Ipsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü, Araştırma ve Politika Serisi 43, 2016, Ankara
- Prof. Dr. MAHMASANI, Subhl; Tercüme: Doç. Dr. DÖNMEZ ,İbrahim Kilfi ;İslam Hukukunun Tevini, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 4, sf.370-379
- Pürselim-Arning H.S.; “Türk Ve Alman Milletlerarası Özel Hukuklarında Mehir Kavramının Vasıflandırılması” ; MHB, Yıl 33, S. 2, s. 137 vd.
- Yargıtay 8.Hukuk Dairesi E:2017/806, K:2017/1478